

Irene Mira-Navarro

La poètica dels espais en Vicent Andrés Estellés

Enric Bou

Università Ca' Foscari Venezia, Italia

Review of Mira-Navarro, I. (2021). *La poètica dels espais en Vicent Andrés Estellés*. Alacant; Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Joaquim Folguera definí en un llibre clau del 1919, *Les noves valors de la poesia catalana*, la presència potent de la poesia francesa en la poesia local. Deia Folguera que la influència que en el segle XIX només eren ones de repercussió que s'estengueren per totes les literatures, de sobte, «es convertí en l'aurèola del fi de segle en una riuada directa i abassegadora». ¹ Em venen al cap aquestes i altres paraules de Folguera llegint el llibre d'Irene Mira, una «nova valor» de la crítica literària en català, i que en aquest llibre -fruit d'una tesi dirigida per l'enyorat Vicent Salvador- ens il·lumina sobre un aspecte de la poesia de Vicent Andrés Estellés, poeta màxim entre pocs, és a dir la poètica dels espais. Irene Mira ha après del *spatial turn* tan present en els estudis literaris d'enllà dels oceans i en alguns de francesos. Així es pot atansar a un estudi de la funció dels llocs en el poeta de Burjassot, en el qual és molt evident la fidelitat a uns indrets, des de la quotidianitat íntima i familiar, o d'altres de caràcter col·lectiu, que formen part de la construcció social i cultural. Par-teix d'un pressupòsit:

1 <https://stroligut.com/joaquim-folguera/noves-valors-de-la-poesia-catalana/>.

Edizioni
Ca' Foscari

Peer review

Submitted 2023-05-22
Published 2023-06-30

Open access

© 2023 Bou | 4.0

Citation Bou, E. (2023). Review of *La poètica dels espais en Vicent Andrés Estellés* by Mira-Navarro, I. *Rassegna iberística*, 46(119), 151-154.

Considerem que en la lírica estellesiana la representació espacial forma part d'un seguit de mecanismes que tenen per objectiu fer de la poesia una eina de comunicació i d'identificació d'una societat immersa en una situació política molt adversa com va ser la dictadura. Així és que el context de producció dels poemes condiciona el discurs i els mecanismes que s'hi entren. (16)

Uns versos d'*Ora marítima* (1977) li serveixen de justificació: «Sols he sabut si alguna cosa sé narrar allò que passa al meu davant, un accident, una geografia, uns litorals de perfumada línia» (16). Irene Mira organitza l'estudi de manera concèntrica, delimitant tres grans àrees, la casa, la ciutat i el territori, que poden ser considerats com a anells inserits un dins de l'altre.

La primera part, «La construcció poètica de la primera *topia*: la llar», explora el concepte de casa a propòsit de l'experiència literària del subjecte observador de la ciutat des de les finestres i li permet d'afegir la vivència del dol. Els sentits de la vista i l'oïda, en una concepció orgànica de la poesia, possibiliten la consciència de l'espai. Terrasses, balcons i finestres són concebuts com a fronteres que mostren l'opressió del context polític del franquisme i permeten l'expressió de l'amor i el dolor, en llibres dels anys cinquanta com *Ciutat a cau d'orella*, *La nit*, *Primera soledad* o *La clau que obri tots els panys*. És útil la distinció que fa Mira en la poesia d'Estellés entre narració d'itineraris com a *marcheur*, i descripció com a *voyeur*. Aquí trobem a faltar referències a Gaston Bachelard, qui a *La poétique de l'espace* estudià la «topo-analyse» i inventà el mot «topophilie». En el cas d'un escriptor com Estellés podria haver donat excel·lents resultats i hauria ampliat la perspectiva en l'anàlisi de la funció literària de la llar.

En la segona part, «La mirada finestres enllà: els usos literaris de la ciutat», estudia l'evolució de la imatge de la ciutat com a indret on es desplega la vida quotidiana i on actuen les estructures de poder. Aprofita el plantejament de Lefebvre segons el qual la ciutat es pot llegir en tres nivells: simbòlic, paradigmàtic i sintagmàtic. Mira és atenta a destacar com la visió de la ciutat es transforma amb el pas del temps en els llibres d'Estellés: des d'una ciutat idealitzada, arriba a la ciutat com a espai de desig i de repressió.

En la tercera part, «Territorialització i memòria: el país», planteja com el poeta elabora el cant fundacional de la pàtria a partir de la memòria i la representació dels paisatges del país. Dribla amb prou *savoir faire* els conceptes de «país» i «pàtria», sempre cantelluts en la cultura en llengua catalana. Ho fa a partir de l'obra *Mural del País Valencià* (1974-1978). Com recorden Keown i Larios, el mot 'poble' té una estreta relació amb la presa de consciència col·lectiva.

L'abordatge espacial que proposa Irene Mira parteix de la transversalitat entre disciplines. Implica l'ús d'un ric bagatge que conté aportacions de la filosofia (Foucault, Bachelard, Esquirol), la soci-

ologia (Lefebvre), la semiòtica (De Certeau), la geografia (Lindón), l'antropologia (Giménez), també dels estudis literaris (Westphal, Segarra, Marqués). Queda prou ben integrat en el discurs malgrat l'eixutesa d'alguns passatges. Un error que cal corregir en una futura edició perquè provoca molta confusió i obliga el lector a fer deures extres: se citen els llibres d'Estellés segons la darrera edició de les Obres Completes, però no s'indica la data de publicació del volum original, amb la qual cosa no s'acaba d'entendre la seqüència cronològica. Un índex de noms hauria estat oli en un llum.

Aquest estudi és un primer pas vers un nou i prometedor camp d'estudi, les humanitats espacials, que inclouen les guerres de lectura, la *(un)mappability*, la geovisualitat, etc. Així es podrà desenvolupar la idea dels textos literaris com a mapes densos que requereixen un tractament transdisciplinari com el que proporciona la geografia, els *map studies*, el cognitivisme, els estudis sobre visualització i la teoria de la literatura. Irene Mira pot ser la «nova valor» que ens encaminarà en aquesta direcció.

